

Esko Valtaojas kolumn

ESKO VALTAOJA

Turun Sanomat

14.6.2011 2:31

Varje finländare känner igen bilden. Svart, bränd jord, brandhårdar och lågor lite här och där. Landskapet döljs av tjocka rökmoln. Någonstans skymtar en blå himmel, men den är långt från detta helvete på jorden. En grupp sotiga människor klädda i trasor rotar trött runt bland de rykande högarna. En av dem, ännu ett barn, ser rakt mot betraktaren med sot i ansiktet och tomma, hopplösa ögon.

Fast det handlar inte om **Eero Järnefelts** målning föreställande svedjebruk från år 1893, utan om ett foto taget av **Pieter Hugo** som visades på utställningen ARS 11 på museet för nutidskonst Kiasma i Helsingfors år 2011, där temat var Afrika.

I Ghana finns en plats som kallas Agblogboshie, där bilderna i Hugos fotoserie Permanent error är tagna. I utställningskatalogen berättar kritikern **Chad Roussouw** vad det handlar om. "Agblogboshie är en plats dit en del av världens digitala avfall gör sin sista resa. Varje natt anländer nya containrar fyllda av gamla delar, som under dagen smälts ner för att komma åt den koppar som de innehåller. Dessa gamla datorer kommer från västländerna och är officiellt gåvor, som skickas för att minska den "digitala klyftan" mellan länderna och främja utbildning. Det handlar ändå inte om återvinning, utan om ett enkelt svepskäl för att göra sig av med avfall på ett samvetslöst sätt."

Järnefelts målning Trälär under penningen, som också är känd under namnet Svedjebruk, har betraktats som ett samhällskritiskt verk, ett uttryck för medkänsla med de fattiga i **Leo Tolstojs** anda. Oavsett sanningshalten i detta – Eero Järnefelt var i mångt och mycket en aristokrat och ingen arbetarhjärte – så väckte målningen starka känslor på sin tid.

Folket hade två hårda missväxtår bakom sig. Finland hade ändå utvecklats så pass mycket att man lyckades undvika en likadan katastrof som under hungeråren 1866–1868. Då dog 150 000 finländare i svält och sjukdomar, men nu var antalet bara några tusen. Järnefelts svedjebrännare hörde till de lyckosamma i det fattiga landet: de hade arbete och fick lön enligt hur skörden lyckades. Även de digitala svedjebrännarna i Agblogboshie är lyckosamma: de har arbete, och om de hittar koppar får de också lön i ett av världens fattigaste länder.

Hugo, som är från Sydafrika, kände säkert inte till Järnefelt och hans målning när han tog sina bilder. Det är betraktaren som drar parallellen, och just därför blir den en så stark symbol för historien, utvecklingen och världens orättvisor, men även för hoppets möjligheter.

När diskussionen om globaliseringen än en gång verkar ha gått förlorad i detaljerna och reducerats till gräl om övergående stöd, migration eller arbetsplatser som flyttar från ett land till ett annat, behöver vi än en gång påminna oss om vad det egentligen handlar om: en bättre och rättvisare värld, där även de fattigaste med tiden kan resa sig ur misären. Det kommer att ta tid, och det är inte lätt, men det är möjligt. Och nödvändigt.

Vi kan inte göra någonting för Järnefelts svedjebrännare. De är döda sedan länge, men deras ättlingar har i generation efter generation fått leva i ett allt bättre Finland. Svedjebrännarna i Ghana kan vi däremot hjälpa, här och nu, så att deras barnbarnsbarn om hundra år kan titta förundrat på Pieter Hugos bilder i sitt eget nationalmuseum och fundera: "Pappa, vilka är de där? Vad gör de? Varför har de så konstiga kläder?"

Författaren är professor i astronomi vid Åbo universitet.